

això sigui gaire més que el desenrotllament al peu de la lletra d'una definició «esbirro», mot que familiarment empram en el sentit de 'trapella maliciós o maligne', si bé és veritat que ho he sentit aplicar a subjectes amb funcions més o menys policiaques, però més amb força qualificativa que designativa; la cosa més usual és que sigui un individu de còrpora grossa o forta, sigui amb el matís de 'poc recomanable' o amb el de 'mossardí encara acriaturat'. Podria citar-ne casos amb aquests valors en les obres del meu pare.

Bastin unes cïtes literàries: «Quan para 'l cotxe, encara ningú 'l mira, com no sian dos o tres galifardeus que l'esperavan ja allí dissimuladament», NOLLER (*Notes de color*, 1883, p. 82); «mentres me vestia de presa, posant-me mitjes y calsotets al revés, entran dins ma cambra tres galifardeus: dos soldats y un oficial», BOSCH de la Tr. (*Records d'un Exc.*, 282); «reptar a n'aquells galifardeus, dient-els-hi pillos y lladres, a la cara», MrnVayreda (*Sang Nova* v, xi, 427); «el llastimós espectacle de la pobra noya, plorant el rebregament de la seva honra per la baba d'un galifardeu <el capítot trabucaire Ibo>, que ni consciència tenia de la dignitat humana», id. (*Puny.*, t. IX, 150, 121).

Un noi fa la juguesca de beure's tot el vi d'un porró sense vessar-lo, vigilat per dos ganàpies mariners: «—si en vesso una gota, mateu-me— --- No vaig estar atenta més que a defensar-lo si de cas, per vessar-se-li alguna gota de vi, el maltractaven els dos galifardeus, que estenien al seu darrera llurs manasses, preparats a descarregar-li clatellada», Ruyra (*El Rem de 34*, *Pinya de R.* II, 37); «a casa d'En Garlanda --- hi han acudit / des de l'Hereu Escampa desvergonyit / fins a en Simon de l'Ombra, brut de calçobres, / el Beco del Racó i l'Afarta-pobres, / en Doba i en Milhomes i en Patiràs / --- / Les estrelles ho veuen i se'n fan creus, / tant endrapen els nostres galifardeus! / --- la roja claror que va escampar-se com una alba per l'horta d'En Garlanda al sortir el darrer galifardeu --- la raó --- ho atribueix a l'incendi del paller, al qual un galifardeu havia calat foc sense voler al tirar en l'aire l'antorxa encesa», Coromines (*Silèn*, pp. 21, 35).

El cast. *galavardo* era «el hombre grande, desvaído ---»: fou recollit primerament per Covarrubias (que no oblidem havia viscut molt a València, i devia dur-ne vocabulari del «castellà local» o el dels xurros), afegint «que hace más de costa que tiene provecho», i el *DAut.*: «--- y dexado, inútil para el trabajo»; el *D'AcadEsp.* el declarava antiquat ja el 1817. Degué ser, en una forma semblant, un mot bastant estès, que es manté en la forma *galavart* en provençal i llenguadocià, «truand, fainéant, dormeur, paresseux»; també «vorace, goinfre, goulus», ço que ja és menys segur perquè el *TdF* cita a propòsit d'això *galafre*, i potser s'aplica més que res a aquest (també val., però que és una alteració secundària de *GOLAFRE*, altrament causada per la contaminació de *galavart*): «i avié de *galavard* que la passavon bello» en el provençal Ad. Dumàs (i en proverbis populars de la *fèbre galavardo*), *TdF*, i l'augmentatiu *galavardàs*, -asso, en el llenguadocià C. Favre: «la pèl de la *galavardasso* / ero seco

coumo un chassís»; i seria també lionès segons la mateixa obra.

Constatem, però, que també existí una forma *galifardàs*, paral·lela a aquest augmentatiu, en català, vegeu-ne cita de 1887 en el *DAG.*, d'un contista de la Renaixença. D'aquest és alteració *galipandàs*, Vallespir, per influència de *ganàpia* i *galipanda*. I en el castellà de Venezuela s'ha usat *galifardo* «galfarro», o sigui «hombre ocioso, perdido» (Rivodó, *Voces Nuevas*, p. 245). Del mateix *galavard* sembla quedar algun rastre en el Princ.: no sols Bulbena el registra com a «grand escogriffe, fainéant», sinó que amb un sentit derivat com «escarabat» usa Ruyra² *galavarços*.

Com que en llengua d'oc hi ha bastanta derivació d'això (*galavardejà*, *galavardié*, *galavardige* —usat per Roumanille—, *galavardiso*, *galavardoun* —id.) i essent -eu la forma del sufix -ELLUM a Provença (no en el Llenguadoc, però), no manca motiu per pensar que el mot nostre sigui manlleu de l'oc.: idea versemblant, però que no podem pas considerar segura. Si és un provençalisme modern, de contacte, fa estrany de veure'l encara més arrelat en val. que en el Princ. (i propagat fins a Venezuela, potser doncs amb antecedents andalusos), i en tot cas documentat allà ja a la fi del S. xv, moment en què la -l a penes havia tingut temps de tornar-se -y ni a Provença; de fet això és enterament estrany a l'oc. ant., si bé és veritat que ja s'en comença de trobar algun cas escadusser en el S. xv.

Com a alternativa hi hauria potser la de suposar que es va estendre de primer des del Roine fins més enllà del Segura, i que en -eu (notem que no hi ha tal cosa en el *TdF*) hi ha una forma mossàrab; no deixa d'haver-hi alguna etimologia mossàrab (lexical o toponímica) amb *y* de L, que sobretot hi ha un sufix diminutiu -eu en mallorquí i -iu en valencià (robustíssims, molt productius), i només vius allà, gens en el Princ. ni el Ross. (-iu < -eu podria ser també degut a fets de fonètica arabitzant); i, en fi, observem que en aquest cas particular la dissimilació pogué causar el pas de -l a -u (cf. *Torrelameu* < *Torre-de-la-mel*, *Valldaneu* < *Vall Daniel*). Restem, doncs, en dubte, entre allò i això.

Pel que fa a l'alteració de *galavardeu* en *galfardeu*, *galifardo*, *galifardàs*, em sembla clar que tant la -f- com la -i- són degudes a la contaminació de *galifa*. Aquest havia estat la forma catalana antiga del nom de l'emperador musulmà, *halifa*: «galifa de Bagdad» és usual en bastants textos medievals, i apareix repetidament en obres de Llull etc. (cita en *AlcM*); d'ací el NP antic *Galifa*, força sovintejat en la documentació catalana de l'època comtal: de vegades es canvià en *Gallifa*, per contaminació de *gall* i derivats, i això ha quedat en el nom de la muntanya i poblet de *Gallifa* a l'Alt Vallès, entre St. Feliu de Codines i St. Llorenç Savall i d'un poblet del Baix Empordà (potser anomenats per refugiats mossàrabs o tagarins: és impossible òbviament l'etimologia «germànica» que en suggereix *AlcM*, amb menyspreu de la fonètica etc.). Ara bé tenim concieixement que aquest arabisme s'ha emprat popularment amb el valor afectiu de 'minyó entremaliat' i 'home